

19
MERJEM / MERJEMA*
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 98 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
كَيْعَصَ ① ذَكَرَ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ② إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً
خَفِيًّا ③ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ
بِدُعَاؤِكَ رَبِّ شَقِيًّا ④ وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَ آمْرًا
عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ⑤ يَرِيثِي وَيَرِثُ مِنْ عَالِي يَعْقُبُكَ وَأَجْعَلُهُ
رَبًّا رَاضِيًّا ⑥

Kaf-ha-ja-ajn-sad./1/ Ovo je Kazivanje o milosti Gospodara tvoga prema robu Njegovu Zekerijjau./2/ kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo./3/ i rekao: "Gospodaru moj, kosti su mi oronule i glava osjedjela, a nikada nisam, kad sam Ti, Gospodaru moj, molbu uputio, nesretan ostao./4/ Bojim se rodaka mojih po krvi poslije mene, a žena mi je nerotkinja, zato mi pokloni od Sebe sina, /5/ da naslijedi mene i porodicu Jakobovu, i učini, Gospodaru moj, da budeš njime zadovoljan."/6/

Što se tiče pojedinačnih harfova, govor o njima je bio na početku sure "El-Bekare". Uzvišeni kaže:

"Ovo je Kazivanje o milosti Gospodara tvoga prema robu Njegovu Zekerijjau", a bio je jedan od velikih poslanika Izraelćanima. U Buharijinom "Sahihu" kaže se da je bio stolar koji je živio od zarade svojih ruku. Uzvišeni kaže:

"Kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo", tj. tiho je dovu činio jer je to draže Allahu, dž.š., koji zna pobožno srce i čuje tihi glas. Rekao je: **"Gospodaru moj, kosti su mi oronule"**, tj. slab sam i ponestalo mi je snage,

"glava mi je osjedjela", tj. sijede mi se bjelasaju umjesto crnih. Ovdje je cilj da se ukaže na slabost i starost, i na njen i vidljivi i skriveni znak. Uzvišeni kaže:

* Muhammed ibn Ishak u svojoj Siri bilježi hadis Ummi-Seleme, a i Ahmed od Ibn-Mes'uda u kazivanju o Hidžri iz Meke u Abesiniju, da je Džafer ibn Ebu-Talib citirao početak ove sure Negusu i njegovim drugovima.

* Objavljena nakon sure "Fatir."

** Ajeti 58. i 171. medinski su.

"I nikada nisam, kad sam tiho, Gospodaru moj, molbu uputio, nesretan ostao", tj. ja ne znam da sam Ti ikada dovu uputio, a da mi se nisi odazvao i kad god sam nešto zatražio Ti me nisi odbio. Uzvišeni kaže:

"Bojim se rodaka svojih poslije mene", tj. bojim se da rodbina moja prema narodu, nakon mene, loše ponaša.

"a žena mi je nerotkinja, zato mi pokloni od Sebe sina", tj. sina poslanika, da me naslijedi poslije mene i vodi narod, na osnovu meni objavljenog poslanstva.. **"Da naslijedi mene i porodicu Jakobovu"**, tj. neka i on bude poslanik kao što su njegovi preci bili poslanici. Neki su rekli da je on tražio da ga sin naslijedi u imetku, što je neispravno, jer su poslanici uzvišenog stupnja i položaja da bi žudili za imetkom. On je u svom vremenu živio od stolarske zarade i nije se bogatio kao ni ostali poslanici. Oni su, zapravo, bili najmanje ovisni o ovom svijetu. To je potvrđeno u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" hadisom u više verzija od Allahovog Poslanika koji glasi: /129/"Mi ne ostavljamo imetak u nasljeđe, a što ostavimo to je sadaka." Ovo potpuno objašnjavaju riječi:

"Zato mi pokloni od Sebe sina da naslijedi mene i porodicu Jakobovu", tj. u poslanstvu a ne u imetku. Svi hadisi koji govore o nasljeđivanju imetka u ovom smislu slabi su i nisu vjerodostojni, a Allah, dž.š., najbolje zna. **"Učini Gospodaru moj, da budeš njime zadovoljan"**, tj. Ti i Tvoja stvorenja, da Tebi bude drag i da ga omiliš kod Svojih stvorenja njegovom vjerom i moralom.

يٰۤاٰتٰنَبَشْرُوْكُمْ بِعَلَمِ اسْمِهِ يٰحٰمِي لَمْ يَجْعَلْ لَّهُ

مِنْ قَبْلِ سَمِيًّا ⑦

O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu biti Jahja, nikome prije njega to ime nismo htjeli dati."/7/

Uzvišeni se odaziva molbi svoga roba Zekerijjaa, pa mu kaže:

"O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu Jahja biti", kao što na drugom mjestu kaže:

"Tu Zekerijja zamoli Gospodara svoga: 'Gospodaru moj', reče, 'podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš.' I dok se on u hramu molio stojeći, meleki ga zovnuše: 'Allah ti javlja radosnu vijest; roditi će ti se Jahja, koji će u Allahovu Knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.'"

Uzvišeni kaže: **"Nikome prije njega to ime nismo htjeli dati."** Katade i drugi kažu da to znači da tim imenom nije prije njega niko imenovan.

Mudžahid kaže da riječ, znači "sličan", pozivajući se na značenje ajeta:

"Pa Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan. Znaš li da ima neko Njemu sličan?" Ibn-Abbas kaže da prije njega nerotkinje nisu rodile nikog ko je njemu sličan.

قَالَ رَبِّ أَلَيْسَ لِي عِلْمٌ وَكَانَتْ أُمْرَاتِي
عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ٨ قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلِيمٌ
هَيِّئْ وَقَدْ خَلَقْنَاكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ نَكُ شَيْئًا ٩

"Gospodaru moj", reče on, "kako ću imati sina kad mi je žena nerotkinja, a već sam duboku starost doživio?"/8/ "Eto tako", reče. Gospodar tvoj je rekao: "To je meni lahko, i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio."/9/

Kada je udovoljeno njegovoj želji i kada je obradovan rođenjem dječaka, Zekerijja se iznenadio i silno obradovao, pitajući se za način i put rađanja od žene nerotkinje, koja je takva čitavog života. On je, usto, već ostario, kosti su mu oronule i nesposoban je za bračni život. Mudžahid kaže da riječ znači "otkazale mu kosti". Na njegovo čuđenje melek odgovara: **"Gospodar tvoj je rekao: 'To je meni lahko'"**, tj. da stvorim dijete od tebe i od tvoje žene a ne od nekoga drugog, Meni je to **"lahko"**, tj. to je lahko Allahu, dž.š. Podsjeća ga na nešto još čudnije od onoga što on traži, pa mu kaže:

"I tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio." Na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan."

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي
آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ١٠ فَفَجَحَّ عَلَى
قَوْمِهِ مِنَ الْحُرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ١١

Gospodaru moj", reče, "daj mi neki znak." "Znak će ti biti to što tri noći nećeš s ljudima razgovarati, a zdrav ćeš biti." /10/ I on izađe iz hrama u narod svoj i znakom im dade na znanje: "Hvalite Ga ujutro i navečer."/11/

Uzvišeni obavještava da je Zekerijja rekao:

"Gospodaru moj, daj mi neki znak", tj. naznaku i dokaz da će se ostvariti ono što si mi obećao i da mi se duša raduje, a srce smiri na tom obećanju. Slično je tražio i Ibrahim, a.s.:

"Gospodaru moj, pokaži mi kako mrtve oživljuješ?" On reče: "Zar ne vjeruješ?" "Vjerujem", odgovori on, "ali bih da mi se srce smiri." Uzvišeni kaže: **"Ajet ti je"**, tj. znak ti je, **"to što nećeš tri noći s ljudima razgovarati."** Jezik će ti biti lišen govora tri noći, iako si potpuno zdrav, bez mahane i bolesti. Ibn-Abbas i drugi kažu da mu je jezik bio blokiran, mada nije bio bolestan. Ibn-Zejd ibn Eslem kaže da je mogao učiti i tesbih činiti, ali sa svijetom je mogao komunicirati samo išaretom. El-Avfi prenosi od Ibn-Abbasa da riječi znače "tri uzastopna dana i noći". Zejd ibn Eslem kaže da to nije bila nijemost. U suri "Ali-Imran" Uzvišeni kaže: **"osim išaretom"**, tj. gestikulacijom. Uzvišeni dalje kaže⁴⁴⁶:

"I on izađe iz hrama u svoj narod", tj. iz mjesta u kome je obradovan dječakom, **"i znakom im dade na znanje"**, tj. brzom i neuočljivom gestikulacijom.

"Hvalite Ga ujutro i navečer", tj. da mu se pridruže u onome što je njemu dodatno naređeno u ova tri dana, a to je zahvaljivanje Allahu, dž.š., na posebnom povjerenju.

يٰٓيٰحٰى
خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوْفٍ وَّءَايٰتِهٖ الْاٰحْكَمَ صَيًّا ١٢ وَكَانَ اٰمِنًا لَّدُنَّا
وَرٰكُوًّا وَّكَانَ نَفِيًّا ١٣ وَبَرًّا بِوٰلِدَيْهِ وَاَمْرًا مَّيْمُوْنًا ١٤
وَسَلٰمًا عَلٰٓيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَّيَوْمَ مَيُوْتُ وَّيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ١٥

"O Jahja, prihvati Knjigu odlučno!" - a dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio, /12/ i nježnost i čednost, i bogobožan je bio, /13/ i roditeljima svojim bio je dobar, i nije bio drzak i nepristojan. /14/ I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na da kada bude iz mrtvih ustao!"/15/

Uzvišeni je poučio Jahjaa, a.s., Tevratu iz koga su se u to vrijeme ljudi učili vjeri i po kome su sudili tadašnji poslanici. Uzvišeni kaže: **"O Jahja, prihvati Knjigu odlučno"**, tj. uči i nauči Knjigu, tj. Tevrat, marljivo, odlučno i ulažući napor, mada je još bio mlad, kako Uzvišeni kaže:

"A dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio", tj. dali smo mu razumijevanje, znanje, marljivost, odlučnost u prihvatanju dobra i revnost u tome još u mladosti. Ma'mer kaže da su djeca

⁴⁴⁶ Mihrab znači mesdžid, a ne znači udubljenje u džamiji u kojem klanja imam (kako se to danas zove), jer nije se to tako zvalo za vrijeme Poslanika, s.a.v.s, i prvih generacija, nego poslije njih.

jednoga dana pozvala Jahjaa da se sa njima poigra i zabavi pa im je rekao: "Mi nismo za zabavu stvoreni", pa je Uzvišeni zbog toga objavio:

"A dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio." Uzvišeni kaže: **"I nježnost"**, tj. dali smo mu mudrost, nježnost i čednost, odnosno, učinili smo ga nježnim i čednim. Nježnost je prijateljstvo i nakolnost kroz ljubav. Uzvišeni kaže: **"I čednost"** što je veznikom povezano sa nježnošću. Čednost je čistota od prljavštine, zla i grijeha. **"I bogobožan je bio"**, tj. očišćen od grijешnih postupaka.

"I roditeljima svojim bio je dobar, i nije bio drzak i nepristojan." Nakon što je istakao njegovu pokornost Allahu, dž.š., Uzvišeni hvali njegovo dobročinstvo prema roditeljima koje on manifestuje i riječju i djelom, a zatim mu za njegovu dobrotu daje adekvatnu nagradu, rekavši:

"I neka je mir njemu na dan kada se rodio, na dan kada je umro i na dan kada bude iz mrtvih ustao", tj. bit će siguran u ova tri staništa. Sufjan ibn Ujejne kaže: Najusamljenije se čovjek osjeća na tri mjesta, a kroz koje prolazi: kada se rađa i kada čovjek spozna odakle je izašao, kada umire i kada čovjek ugleda nepoznate ljude i na Dan proživljavanja, kada se čovjek nađe u ogromnom mnoštvu. Allah, dž.š., na ovim je staništima počastio posebnom sigurnošću Jahjaa, sina Zekerijjaovog, a.s., rekavši:

"I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na dan kada bude iz mrtvih ustao."

وَأَذْكُرُ
فِي الْكِتَابِ مَرِيماً إِذْ أَنْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ۖ فَاتَّخَذَتْ
مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ۗ
قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ۗ
قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكَ غُلَامًا زَكِيًّا ۗ قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ
وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرًا ۗ لَمْ أَكُ بَغِيًّا ۗ قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَٰئِلٍ
وَلِيَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا ۗ

I spomeni u Knjizi Merjemu: kada se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla, /16/ i od njih zaklon uzela, Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se pokazao u liku savršeno stvorena muškarca. /17/ Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš!", uzviknu ona. /18/ "A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga", reče on, "da ti poklonim dječaka čista!" /19/ "Kako ću imati dječaka?", reče ona, "kad me ni jedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam

/20/ "To je tako", reče on. Gospodar tvoj je rekao: 'To je meni lahko', i zato da ga učinimo znamenjem ljudima i znakom milosti naše. Tako je unaprijed određeno."/21/

Nakon saopćenog kazivanja o Zekerijjau, a.s., kome je, uprkos njegovoj starosti i ženinoj nepolodnosti, dao blagoslovljenog, čistog i čednog sina, Uzvišeni nastavlja izlaganje događaja o Merjemi u kojoj stvara njenog sina Isaa, a.s., bez posredovanja oca. Ove dvije priče podudarne su i slične. Zbog toga ih skupa spominje u suri "Ali Imran", u ovoj suri i suri "El-Enbija", povezujući jednu sa drugom, zbog sličnosti značenja, da bi Svojim robovima pokazao Svoju moć, veličinu Svoje vlasti i svemoći. Uzvišeni kaže:

"Spomeni u Knjizi Merjemu." Merjema je kćerka Imranova iz porodice Davuda, a.s. Njena majka se zavjetovala Allahu, dž.š., da će je dati da služi u Kudusi-šerifu u cilju približavanja Njemu

"I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo." Postala je jako značajna ličnost kod Izraelćana, najčuvenija pobožna osoba posvećena Bogu, dž.š., čedna i odgojena. Zekerijja je bio muž njene sestre. On je kod nje vidio pojavu vanrednih kerameta i osvjedočio se u njihovu istinitost, što ga je zapanjilo.

"Kad god bi joj Zekerijja u hram ušao, kod nje bi hrane našao. 'Odakle ti ovo, o Merjema?', on bi upitao, a ona bi odgovorila: 'Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez računa.'" Allah, dž.š., je htio, a njemu pripada mudrost i vrhunski dokaz, da od nje stvori svoga roba i poslanika Isaa, a.s., jednog od peterice Ulul-Azm pejsambera.

"Ona se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla", tj. rastala se sa njima i otišla na istok prema Kudusi-šerifu. Uzvišeni kaže: **"I od njih zaklon uzela"**, tj. zaklanjajući se od njih zastorom, rastala se sa njima. **"Mi smo k njoj našeg Ruha poslali"**, tj. meleka Džibrila, a.s.

"...i on joj se prikaza u liku savršeno stvorena muškarca", tj. u liku potpunog i savršenog insana.

"Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš", tj. ako se Allaha bojiš, ja te podsjećam na Allaha i opominjem te na Njega. Propis je da se pri odstranjivanju lošeg ide ka lakšem. Kada joj se ukazao melek u liku muškarca na osamljenom mjestu, preplašila se i pomislila da neko želi da je iskoristi. Zato je povikala: "Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš." Plašila ga je kaznom od Allaha, dž.š.

"Ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga", reče on, "da ti poklonim dječaka čista!", tj. ja nisam ono što si ti pomislila, već sam poslanik tvoga Gospodara, da ti poklonim dječaka čista!

"Kako ću imati dječaka", reče ona, "Kad me nijedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam

bludnica“, tj. kako ću imati dječaka a muža nemam i razvrat mi je nezamisliv.

"Tako je to", reče on, "Gospodar tvoj je rekao: 'To je Meni lahko.'" Džibril joj u odgovoru saopćava: Allah, dž.š., već je rekao da će od tebe stvoriti dječaka bez oca i bez činjenja bluda, jer On sve može. Uzvišeni kaže:

"I zato da ga učinimo znamenjem ljudima“, tj. da bude dokaz i znak Njegove svemoći ljudima. Adema je stvorio bez oca i majke, Havu od muškarca bez žene, a ostali svijet stvara od muška i ženska, osim Isaa, a.s. Njega je stvorio od ženska bez muškarca. Veličanstvena je Njegova moć i bezgranična je Njegova vlast. Nema boga osim Njega, ni gospodara izvan Njega. Uzvišeni kaže:

"I znakom milosti Nase“, tj. bit će poslanik koji će pozivati u ibadet Allahu, dž.š., i Njegovom tevidu. **"Tako je unaprijed određeno**“, tj. tako mora biti.

* فَمَلَأَهُ

فَأْتَبَذَتْ بِهٖ مِمَّا نَأَقِصِيَّا ﴿٣٣﴾ فَأَجَاءَهَا الْحَاضُّ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ
قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَّنْسِيًّا ﴿٣٤﴾

"I ona zanese i bremenita se skloni daleko negdje. /22/ I porođajni bolovi prisiliše je da dođe do stabla jedne palme. 'Kamo sreće da sam ranije umrla i da sam potpuno u zaborav pala!', povika ona."/23/

Uzvišeni saopćava da se Merjema, kada je čula ono što joj je Džibril prenio od Allaha, dž.š., pokorila Njegovoj odredbi. Džibril je puhnuo u džep njene košulje i taj se dah spuštao dok se nije smjestio u stidnicu, pa je ona tako božanskom odredbom zatrudnjela. Kada je zatrudnjela, počela je izbjegavati svijet, jer nije htjela da im išta kazuje, s obzirom na to da joj ne bi vjerovali ma šta da im saopći. Zato je krila svoju tajnu. Jedino se povjerala svojoj sestri, ženi Zekerijjaovoj, koja je bila zanjela Jahjaa, a.s. Kada je Merjema ušla i stala pred nju, ova ju je zagrlila i rekla: "Možeš li shvatiti o Merjema, da sam ja trudna?" Merjema joj odgovori: "A znaš li ti da sam i ja, također, trudna?" Zatim joj je ispričala kako se to zbililo. Obje su potjecale iz vjerničke porodice i porodice iskrenih. Mufesiri se razilaze o dužini nošenja Isaa, a.s. Općenito je prihvaćeno da ga je nosila devet mjeseci kao i ostale žene svoju djecu. Muhammed ibn Ishak kaže: "Pošto je zanjela i prošlo izvjesno vrijeme, prestalo joj je krvarenje i nastupile su joj trudničke promjene; mučnina, razni prohtjevi promjena boje lica, pa čak i zadebljanje jezika." Ni jednu porodicu ne zadesi ono što zadesi porodicu Zekerijjaovu. Priča se raširila među Izraelćanima, pa su rekli: "Njen je prijatelj Jusuf stolar, jer niko nije kod nje ulazio osim njega. Ona je napustila svjetinu uzevši jedan zastor i otišla a da nikoga nije vidjela niti je nju neko vidio." Uzvišeni kaže:

"I porođajni bolovi je prisiliše da dođe do stabla jedne palme“, tj. natjeraše je i prisiliše da dođe na mjesto do palme prema kome požuri. Koje je to mjesto, postoje razna mišljenja. Većina smatra da je to Bejtullahma, mjesto udaljeno osam milja od Kudusa, prema istoku. Ovo mišljenje je rašireno u narodu i prenosi se iz generacije u generaciju. Kršćani bez sumnje vjeruju da je to mjesto Bejtullahma. Uzvišeni saopćava njene riječi:

"Kamo sreće da sam ranije umrla i da sam potpuno u zaborav pala!', poviknu ona." U ovim riječima dokaz je da je dozvoljeno tražiti smrt u teškim iskušenjima. Shvatila je da će biti uznemiravana i zlostavljana zbog ovog rađanja, da svijet neće vjerovati čija je to odredba; iako su je poznavali kao pobožnu, bogobojaznu i dobrostivu, ipak će pomisliti da je učinila preljubu i da je prostitutka, pa je zato poželjela da umre prije nego što dočeka porod i da bude neko nepoznat ko se ne spominje. Poželjela je, dakle, da postane nešto zaboravljeno i ostavljeno i padne u potpuni zaborav. Ranije smo naveli hadise o zabrani traženja smrti, osim u teškim i nesavladivim iskušenjima, kod tumačenja riječi Uzvišenog:

"Daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri." (12:101)

فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا

أَلَا تَحْرَبِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهَرَبِي إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ
تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا
تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ
الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾

I on je, niže nje, zovnu: "Ne žalosti se, Gospodar tvoj dao je da niže tebe potok poteče./24/ Zatresi palmino stablo, posut će po tebi datule svježe./25/ pa jedi i pij i budi vesela! A ako vidiš čovjeka kakva, ti reci: 'Ja sam se zavjetovala Svemilosnom da ću šutjeti, i danas ni s kim neću govoriti."/26/

Komentatori se razilaze u tumačenju riječi:

"I on je, niže nje, zovnu." Ibn-Abbas, S'eid ibn Džubejr, Dahhak, Omer ibn Mejmun, Suddi i Katade kažu da je to bio melek Džibril, i da ju je pozvao iz najnižeg dijela doline, te da Isa, a.s., nije progovorio dok ga majka nije donijela među svijet. Mudžahid i Hasan kažu da ju je njen sin pozvao. Ovo je jedan od dva rivajeta Seida ibn Džubejra. Ovom stavu daje prednost Ibn-Džerir u svome "Tefsiru", a Allah, dž.š., najbolje zna. Uzvišeni kaže:

"Ne žalosti se, Gospodar tvoj dao je da niže tebe potok poteče." Pozvao ju je rekavši: Ne žalosti

se! Gospodar tvoj je niže tebe stvorio rijeku, pa je pij. Riječ znači "mala rijeka". Zatim joj kaže:

"Zatresi palmino stablo..." Kažu da je stablo bilo suho i kada ga je potresla, popadale su po njoj svježe datule; Allah, dž.š., joj je time učinio dobro davši joj i hranu i piće.

Uzvišeni kaže:

"Posut će po tebi datule svježe, pa jedi i pij i budi vesela." tj. ugodno se osjećaj. Amr ibn Mejmun kaže da porodiljama nije ništa bolje od hurmi i svježih datula (tj.rutab) i to potkrepljuje citiranjem ovog ajeta. Uzvišeni kaže:

"A ako vidiš kakva čovjeka", tj. ako bilo koga vidiš,

"ti reci: 'Ja sam se zavjetovala Svemilosnom da ću šutjeti i danas ni s kim neću govoriti.'"

Ovdje se pod riječu: (ti reci) podrazumjeva išaret a ne govor riječima, jer bi to u suprotnom proturječilo izjavi: **فَلَنْ "I danas ni s kim neću govoriti."** Enes ibn Malik kaže da riječi:

znače "da ću šutjeti", a u drugoj verziji "da ću postiti i šutjeti." Prema njihovom tadašnjem zakonu, dok su postili, bilo im je zabranjeno i da jedu i da govore.

فَأَنْتَ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا أَيْمَرُكُمْ لَقَدْ جِئْتِ
شَيْئًا فَرِيحًا ﴿٢٧﴾ يَا أُخْتُ هَلْ وَنَ مَا كَانَ أَبُوكَ مَرَأً سَوْءًا وَمَا كَانَتْ
أُمُّكَ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نَكَلِمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا
﴿٢٩﴾ قَالَ إِنْ عَبْدَ اللَّهِ عَاتَنِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مَبَارَكًا
أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَدَأَ
بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ
وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

I dođe ona s njim narodu svome, noseći ga. "O Merjemo!", rekoše oni, "učinila si nešto nečuveno! /27/ Hej ti koja u čednosti ličiš Harunu, otac ti nije bio nevaljao, a ni mati tvoja nije bila nevaljalica." /28/ Ona im na njega pokaza. "Kako da govorim o djetetu u bešici?", rekoše oni. /29/ "Ja sam Allahov rob", reče on, "meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti, /30/ i učinit će me, gdje god budem, blagoslovljenim, i naredit će mi da dok god sam živ, namaz obavljam i zekat udjeljujem, /31/ i da majci svojoj dobar budem, a neće me učiniti silnikom, nesretnikom. /32/ I neka je mir nada mnom na dan kada sam se rodio i na dan kada budem umro i na dan kad budem iz mrtvih proživljen." /33/

Uzvišeni obavještava kako je Merjemi zabranio razgovor sa bilo kim. Ona se držala zabrane i u potpunosti izvršila naredbu, pa je stoga Uzvišeni upotpunio Svoj dokaz. Novorođenče je odnijela svojoj porodici. Kada su je ugledali njen slučaj su smatrali krupnim i osudili ga, rekavši: **"O_sestro Harunova"**, tj. o ti što si slična Harunu u pobožnosti, **"otac ti nije bio nevaljao, a ni mati tvoja nije bila nevaljalica"**, tj. potječeš iz čiste i lijepje kuće, poznate po dobroti, pobožnosti i bogobožnosti. Kako da ovako nešto od tebe poteče? **"I ona im na njega pokaza"**, tj. upitajte ovo novorođenče neka vam ono kaže.

"Kako da govorimo djetetu u bešici?," rekoše", tj. kako će govoriti dijete tek rođeno i stavljeno u bešiku? **"On reče"**, tj. tek rođeni Isa, a.s.: **"Ja sam Allahov rob."** Prvo što je progovorio su riječi Uzvišenog kojima štiti od nesavršenstva i otklanja svaku mogućnost da On ima dijete, potvrđujući robovanje Gospodaru svome, a zatim kaže:

"Meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti", tj. dat će mi Knjigu i poslanstvo. Dalje kaže:

"Učinit će me, gdje god budem, blagoslovljenim", tj. dat će mi da dobru podučavam, da naređujem dobro i sprečavam zlo, ma gdje da se nađem.

"...naredit će mi da dok sam živ namaz obavljam i zekat udjeljujem." Ovdje je išaret na značaj i veličinu ova dva vjerska temelja. Uzvišeni kaže: **"I da majci svojoj dobar budem"**, tj. da joj se ne suprotstavljam. Dobročinstvo majci spomenuto je nakon pokornosti Gospodaru, jer Allah, dž.š., na više mjesta povezuje robovanje Njemu i poslušnost roditeljima, kao:

"Tvoj Gospodar zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite." Uzvišeni kaže: **"Neće me učiniti silnikom, nesretnikom."** Tj. neće mi dopustiti da se oholim iznad robovanja i pokornosti Njemu i poslušnosti svojoj majci, pa da zbog toga budem nesretnik.

"I neka je mir nada mnom na dan kada sam se rodio i na dan kada budem umro i na dana kada budem iz mrtvih proživljen." Na prvom mjestu ističe svoje robovanje Allahu, dž.š., jer je stvorenje kao i ostala stvorenja, koje živi i umire i koji će biti proživljen kao i ostala stvorenja, neka mu je najljepši blagoslov od Allaha, dž.š., i najčišći pozdrav.

ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ
الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٢١﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ

أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَأَخْلَفَ الْآخَرَابَ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلًا
لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدٍ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

To je Isa, sin Merjemin, to je prava istina o njemu, onaj u koga oni sumnjaju./34/. Nezamislivo je da Allah ima dijete, Uzvišen je On! Kad nešto odredi, On za to rekne samo: "Budi!" - i ono bude./35/ Allah je, uistinu, i moj i vaš Gospodar, zato u ibadetu budite samo Njemu! To je Pravi put./36/ I sljedbenici Knjige su se o njemu u mišljenju podvojili, pa teško onima koji ne vjeruju kad budu na Danu velikom prisutni."/37/

Allah, dž.š., govori svome Poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: **"Ovo što smo ti ispričali o Isau, a.s., je: "prava istina o njemu - ono u što oni sumnjaju"**, tj. podijelili su se na one što laž slijede i one što istinu slijede, na one koji vjeruju i na one koji ne vjeruju. Nakon što je spomenuo da ga je stvorio kao roba i poslanika, Uzvišeni čisti svoju Uzvišenost, rekavši:

"Nezamislivo je da Allah ima dijete, Uzvišen je On", tj. od onoga što mu pripisuju neznanice, silnici i nepravедni, velikom Uzvišenošću.

"Kad nešto odredi, On za to rekne samo: 'Budi!' - i ono bude", tj. kad On nešto hoće, On samo naredi i to postane onako kako On hoće. Slične ovima su i ove riječi Uzvišenog:

"Isaov slučaj u Allaha je isti kao i slučaj Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: 'Budi!' - i on bi. Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj." Uzvišeni kaže:

"Allah je, uistinu, i moj i vaš Gospodar, zato u ibadetu budite samo Njemu! To je Pravi put", tj. to je ono što je naredeno Isau, a.s., dok je još bio u bešici, da saopći svome narodu, jer Allah, dž.š., je i njegov i njihov Gospodar i oni moraju da mu ibadet čine.

"Pa Njemu ibadet činite! To je Pravi put", tj. ovo što sam vam donio od Allaha, dž.š., Pravi je put, pa ko ovo slijedi, on je upućen i pravo putuje, a ko sa ovoga skrene, on je na stranputici i zalutao je. Uzvišeni kaže:

"Skupine su se o njemu u mišljenju podijelile." Sljedbenici Knjige iznose različite stavove o Isau, a.s., nakon što je došlo objašnjenje njegovog slučaja da je on Allahov, dž.š., rob i poslanik, koji je stvoren Allahovom riječju koju je dostavio Merjemi, i život, dušu (ruh) mu udahnuo. Jedna skupina je ustrajna u tome, a to je većina židova, neka je na njih Božije prokletstvo, da je on dijete rođeno iz prostitucije i da je njegov govor sihr. Drugi kažu da nije Isa govorio iz bešike nego Bog, treći kažu da je on

Božiji sin, četvrti da je on jedan od trojice (Trojstvo) itd. Oni koji kažu da je on Allahov, dž.š., rob i poslanik ispravno su rukovođeni vjernici i to je istinita riječ o Isau, a.s. Gore navedeno se prenosi od Amra ibn Mejmuna, Ibn-Džurejdža, Katadeta i mnogih drugih učenjaka iz prvih i kasnijih generacija. Uzvišeni kaže:

"Pa teško onima koji ne vjeruju kada budu na Danu velikom prisutni." Ovo je prijatna i najava žestoke kazne onome ko laže na Allaha, dž.š., izmišlja i smatra da On ima dijete; Allah će ga sačekati do Sudnjeg dana i donijeti očito znanje i ubjeđenje protiv njega. On, dž.š., ne žuri sa kažnjavanjem grješnika, kako se to navodi u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu": /130/ "Zaista, Allah dugo ostavlja silnika u njegovom grijehu, ali kad ga uzme, ne pušta ga više." Poslanik, s.a.v.s., zatim je citirao:

"Eto, tako kažnjava Gospodar tvoj kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno." Na drugom mjestu kaže:

"A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono šta rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene"(14:42). Zato u ovoj suri kaže:

"Pa teško onima koji ne vjeruju kad budu na Danu velikom prisutni." To je Kijametski dan. U sahih-hadisu, oko čega su složni svi hadiski stručnjaci, od Ubade ibn Samita prenosi se da je rekao: "Poslanik je rekao: /131/ 'Ko svjedoči da nema Boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema druga, i ko svjedoči da je Muhammed Božiji rob i poslanik, da je Isa Božiji rob i Njegov poslanik i da je stvoren riječju koju je on dostavio Merjemi i život (ruh) mu udahnuo, da su Džennet i Džehennem istina, Allah će ga, bez obzira na njegova djela, uvesti u Džennet.'" (Osim ako ne bude radio ono zbog čega će vječno ostati u Vatri).

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصُرْ يَوْمَ
يَأْتُونَكَ لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ وَأَنْذِرْهُمْ
يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا
نَحْنُ نَزَّلْنَا الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ
إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾

Kako će dobro čuti i kako će dobro vidjeti onoga Dana kada Nam dođu! A nevjernici su sada u očitoj zabludi!/38/ I upozori ih Danom tuge kada će biti s polaganjem računa završeno, a oni su u nemaru i oni ne vjeruju./39/Mi ćemo Zemlju i one koji žive na njoj naslijediti i nama će se oni vratiti."/40/

Uzvišeni kaže da će nevjernici na Sudnjem danu sve dobro vidjeti i čuti. Na drugom mjestu kaže:

"A da ti je vidjeti grješnike kako će, oborenih glava, pred Gospodarom svojim reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo.'" To će oni reći onda kada im to priznanje neće koristiti. Kada bi ovo izrekli prije predstavljene kazne, bilo bi im od koristi i bilo bi im spas od Allahovog, dž.š., kažnjavanja. Uzvišeni kaže: **"Kako će dobro čuti i kako će dobro vidjeti, na Dan kada Nam dođu!"**, tj. na Sudnjem danu.

"A nevjernici su danas u očitoj zabludi" tj. na dunjaluku, jer ne čuju, ne vide i ne razmišljaju. Kada se od njih traži da idu Pravim putem, oni to neće, ili da budu pokorni, oni to odbijaju i to im ne koristi spominjati. Uzvišeni kaže:

"I upozori ih Danom tuge", tj. opomeni stvorenja Danom tuge, **"kada će biti s polaganjem računa završeno"**, tj. kada se razdvoje dženetlije i džehnemlije, pa se svako zaputi u svoje vječno boravište, **"a oni su"**, tj. danas, na ovom svijetu **"u namaru"**, bez obzira što su opomenuti Danom tuge i kajanja,

"oni ne vjeruju", tj. ne smatraju to istinom. Ahmed prenosi od Ebu-Seida, koji kaže: Božiji Poslanik rekao je: /132/ "Kada dženetlije uđu u Džennet a džehnemlije u Džehennem, donijet će se smrt u obliku crno-bijelog ovna i postaviti između Dženneta i Džehennema. Dženetlije će biti upitane: 'Znate li šta je ovo?' Pažljivo će ga pregledati i posmatrati, pa će reći: 'Ovo je smrt.' Zatim će džehnemlije biti upitane: 'Znate li šta je ovo?' I oni će ga pažljivo posmatrati i pregledati, a zatim odgovoriti: 'Ovo je smrt'. Bit će naredeno da se zakolje, nakon čega će se reći: 'O dženetlije, vječnost, a ne smrt! O džehnemlije, vječnost, a ne smrt!' Poslanik, s.a.v.s., zatim je proučio:

"I upozori ih Danom tuge kada će biti sa polaganjem računa završeno, a oni su u namaru i oni ne vjeruju." Odmahnuo je, zatim rukom i rekao: 'Ljubitelji dunjaluka su u dunjalučkom gafletu.'" Ovako prenosi Ahmed, a zabilježili su ga Buharija i Muslim u svojim "Sahihima" od A'meša sa sličnim tekstom, kao i od Ibn-Omera. Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo Zemlju i one koji žive na njoj naslijediti i Nama će se oni vratiti." Allah, dž.š., kaže da je On Taj Koji stvara, oblikuje i vlada, a da su sva stvorenja ništavna, a On vječan, neovisan i uzvišen. Niko, osim Njega, nema pravo vladati niti čime raspolagati. On je istinski nasljednik svega stvorenog vječno, nakon njih i njihov sudac. Nikome neće učiniti nepravdu ni koliko teži krilo mušice ili jedna trunka.

إِذْ قَالَ لِأَيُّهَا يَا بَنِي آدَمَ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يَبْصُرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا يَا بَنِي آدَمَ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكُمْ فَاذْبَعُونِي أَمْ لَا تَتَعْبُدُونَ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا يَا بَنِي آدَمَ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا

"Spomeni u Knjizi Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. /41/ Kada je rekao ocu svome: 'O oče moj, zašto obožavaš onoga koji niti čuje niti vidi, niti ti može od kakve koristi biti? /42/ O oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi put uputiti./43/ O oče moj, ne pokoravaj se šejtanu, šejtan je Svemilosnom uvijek neposlušan;/44/ o oče moj, bojim se da te od Svemilosnog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug."/45/

Uzvišeni kaže svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: **"Spomeni u Knjizi, Ibrahima!"**, tj. podsjeti svoj narod koji obožava kipove, a pored toga pozivaju se na to da su njegovi potomci i da su njegove vjere, **"da je on bio istinoljubiv, vjerovjesnik."** Iznesi im njegov slučaj i dijalog sa ocem, kako ga je odvrćao od obožavanja kipova. Rekao mu je:

"O oče moj, zašto obožavaš onoga koji niti vidi niti čuje, niti ti može od ikakve koristi biti", ne može ti donijeti korist, niti može štetu ukloniti." **"Oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi"**, tj. iako potječem iz tvoje kičme i smatraš me manje vrijednim jer sam ti sin, znaj da mi se pojavilo znanje od Allaha, dž.š., koje ti ne poznaješ i koje se tebi nije pojavilo i nije ti došlo. **"Zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi put uputiti"**, tj. Pravi put koji vodi željenom cilju i spašavanju od užasa. **"O oče moj, ne pokoravaj se šejtanu"**, tj. nemoj mu se pokoravati obožavanjem kipova, jer on na to poziva i time je zadovoljan, kao što Uzvišeni kaže:

"O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: 'Ne pokoravajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni.'"

Uzvišeni kaže: **"Šejtan je Svemilosnom uvijek neposlušan."** On je neposlušan i ohol prema Allahu, dž.š., pa ga je zato protjerao i udaljio. Nemoj ga slijediti pa da i ti ne postaneš sličan njemu.

"O oče moj, bojim se da te od Svemilosnog ne stigne kazna", tj. zbog širka i kufra koje ti on naređuje,

"pa da budeš šejtanu drug", tj. da nemaš drugog prijatelja, pomagača i spasitelja osim Iblisa. Ni on, ni bilo ko drugi, nema nikakve moći, pa ti

njegovo slijeđenje može samo kaznu natovariti. Uzvišeni kaže:

"Allaha nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan lijepim predstavljao postupke njihove i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nesnosna."

قَالَ ارَاغِبْ
 اَنْتَ عَنْ الْهَيْيَا بَرَهِيْمُ لَنْ لَمْ تَنْتَ لَا اَرْجَمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ۝ قَالَ
 سَلَّمَ عَلَيْكَ سَا سُنْفِرُكَ رَبِّي اِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ۝ وَاَعْتَرَلَكُمْ
 وَمَا نَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَاَدْعُوْا رَبِّيْ عَسَىٰ اَلَّا اَكُوْنَ بِدُعَاۗءِ
 رَبِّيْ شَقِيًّا ۝

Otac njegov je rekao: "Zar mrziš božanstva moja, o Ibrahime? Ako se ne okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me za dugo vremena napusti." /46/ "Mir tebi!", reče Ibrahim. Molit ću Gospodara svoga da ti oprost, jer On je vrlo dobar prema meni. /47/ I napustit ću i vas i sve one kojima se mimo Allaha klanjate, i Gospodara svoga ću moliti; nadam se da neću biti nesretan u dovi Gospodaru mome." /48/

Uzvišeni saopćava odgovor Ibrahimovog, a.s., oca, nako što ga je Ibrahim, a.s., pozvao na Pravi put. Rekao je:

"Zar ti mrziš božanstva naša, o Ibrahime?", tj. ako ih nećeš obožavati i sa njima zadovoljan biti, ne smiješ ih vrijeđati jer ću te ukoriti i kazniti. Rekao mu je: **"Zbilja ću te kamenjem potjerati."** Ibn-Abbas i drugi kažu da riječi: **"Zato me dugo vremena napusti"** znače napusti me zauvijek prije nego te kaznim, sa čime se slaže i Ibn-Džerir. U tom je trenutku Ibrahim, a.s., rekao svome ocu: **"Mir tebi!"**, što Uzvišeni navodi kao svojstvo vjernika: **"Kada ih nezalnice oslove, odgovaraju: 'Mir vama!'"** Značenje Ibrahimovih riječi upućenih ocu: "Mir tebi!" je: Što se mene tiče, sa moje strane ti se zbog očinskog hurmeta neće ništa loše desiti, **"...i ja ću moliti Gospodara svoga da ti oprost"**, tj. molit ću Ga da te uputi i da ti grijeh oprost,

"jer je On vrlo dobar prema meni". Es-Suddi kaže da riječ **حَفِيًّا** znači onaj ko drži do sebe. Ibrahim, a.s., dugo je vremena tražio oprost za svoga oca, čak i nakon što su on i njegov sin Ismail, a.s., sagradili Mesdžidul-haram, riječima:

"Gospodaru naš, oprost meni, i roditeljima mojim i svim vjernicima - na Dan kada se bude polagao račun!" Muslimani su u početku islama tražili oprost za svoje bližnje iz porodice koji su

bili mnogobošci, povodeći se za Ibrahimom, a.s., u tom dok Allah, dž.š., nije objavio:

"Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kad su narodu svome rekli: 'Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu klanjate'" - pa do Njegovih riječi: **"osim riječi Ibrahimovih svome ocu: 'Ja ću se moliti da ti oprost, ali te ne mogu od Allaha odbraniti.'" Tj. u ovim riječima on vam nije uzor, pa se u njima ne ugledajte na njega. Uzvišeni daje saopćenje da je i Ibrahim, a.s., ostavio ovu praksu, pa kaže:**

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici Džehennema biti. A što je Ibrahim tražio oprost za svoga oca, bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazriv." Uzvišeni kaže:

"I napustit ću vas i sve one kojima se, mimo Allaha klanjate vi, i Gospodara svoga ću moliti", tj. ja ostavljam i napuštam vas i vaša božanstva, koja, mimo Allaha, dž.š. obožavate,

"i Gospodara svoga ću moliti", tj. ja samo njemu robujem i ne činim Mu širk."

"Nadam se da neću biti nesretan u klanjanju Gospodaru mome." Ovdje riječ znači nužan odgovor jer je on bez sumnje, prvak među vjerovjesnicima nakon Muhammeda, s.a.v.s., ali se ovako izrazio iz poniznosti prema Allahu, dž.š.

فَلَا اَعْتَرَلَهُمْ وَمَا يَبْدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَهَبْنَا اللّٰهُ
 اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۝ وَاَلَّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ۝ وَاَوْهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمٰنِنَا وَجَعَلْنَا
 لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ۝

Pošto ih je napustio i one kojima su se, mimo Allaha, klanjali, Mi mu Ishaka i Jakuba darovavimo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo, /49/ i darovavimo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani. /50/

Pošto je Ibrahim, a.s., napustio oca i svoj narod radi Allaha, dž.š., data mu je hairlija nadokanda od njih, jer je dobio potomke, sina Ishaka i unuka Jakuba. Allah, dž.š., mu je dao potomke i učinio ih poslanicima, da mu budu radost u životu! Dao mu je sinove Ismaila i Ishaka, te unuka Jakuba. Zato Uzvišeni kaže:

"I sve ih vjerovjesnicima učinismo." Uzvišeni kaže:

"I darovavimo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani." Ibn-

Abbas kaže da ovo znači "lijepa pohvala", a Ibn-Džerir kaže da riječ, znači da ih sve vjere i njihovi pripadnici hvale i poštuju. Salat i selam našem Poslaniku i svima ostalima.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا
نَبِيًّا ۝ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ
مَرْضِيًّا ۝

I spomeni u Knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio poslanik, vjerovjesnik./54/ Naređivao je porodici svojoj da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njime zadovoljan."/55/

Allah, dž.š., hvali Ismaila, a.s., zato što ispunjava dato obećanje. On je sin Ibrahima, a.s., i predak Arapa iz Hidžaza. Ibn-Džerir kaže za njega da nikada nije nešto obećao svome Gospodaru, a da to nije ispunio, odnosno, nije se obavezao ni na jedan ibadet, a da ga nije u potpunosti izvršio. Ibn-Džerir prenosi od Sehla ibn Ukajla da je Ismail, a.s., zakazao sastanak sa nekim čovjekom na nekom mjestu. On je na to mjesto došao, a čovjek je zaboravio doći. Ismail, a.s., ostao je i prenoćio na tom mjestu. Kada je sutradan čovjek došao, upitao ga je: "Zar si čitavo vrijeme ovdje čekao?" "Da", odgovori Ismail, a.s. Čovjek reče: "Ja sam zaboravio doći." Ismail, a.s., reče mu: "Ja se odavde ne bih pomjerio sve dok ti ne dođeš." On je zato:

"onaj koji ispunjava dato obećanje." Neki kažu da je tako nazvan jer je rekao svome ocu:

"Vidjet ćeš da sam ja, ako Bog da, strpljiv", pa je bio strpljiv. Uzvišeni kaže: **"I bio je poslanik, vjerovjesnik."** Ovdje je dokaz da je Ismail, a.s., po počasti iznad brata Jakuba, koji je opisan samo kao vjerovjesnik, dok je Ismail opisan i kao poslanik i kao vjerovjesnik. To potvrđuje i hadis u Muslimovom "Sahihu" kad Poslanik, s.a.v.s., kaže: /133/ "Od potomaka Ibrahimovih, Allah je odabrao Ismaila." Ovo je dio hadisa. Uzvišeni kaže:

"Naređivao je porodici svojoj da namaz obavljaju i da zekat udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njima zadovoljan." Ovo je, također, ljepota, pohvalno svojstvo i ispravna karakteristika. On je bio strpljiv i istrajan u pokornosti svome Gospodaru i isto je tražio od svoje čeljadi. Slično se objavljuje našem Poslaniku, s.a.v.s.:

"Naredi porodici svojoj da namaz obavlja i istraj u tome." Slavljani kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i svoje porodice čuvajte od Vatre", tj. naređujte im dobro, a sprečavajte ih u zlu i nemojte ih zanemariti pa da ih na Sudnjem danu jede Vatra. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /134/ "Allah se smilovao čovjeku koji noću ustane pa klanja, probudi i svoju ženu, pa ako ona odbije, on je po licu polije vodom. Allah se smilovao ženi koja noću ustane i klanja, probudi svoga muža, pa ako on odbije, ona ga po

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ
مُخْلِصًا وَقَدْ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۝ وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ
وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ۝ وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ۝

"I spomeni u Knjizi Musaa! On je bio odabran i bio je poslanik, vjerovjesnik./51/ Mi smo ga s desne strane Tura zovnući i Sebi ga približili da čuje riječi Naše./52/ i darovali mu milošću Našom kao vjerovjesnika brata njegova Haruna."/53/

Pošto je Uzvišeni spomenuo Ibrahima-Halila (Svoga prijatelja) i pohvalio ga, nastavlja sa spominjanjem Musaa-Kelima (onoga s kim je razgovarao), pa kaže:

"Spomeni u Knjizi Musaa! On je bio odabran." Riječ je sa fethom na lamu, tj. bio je odabran, kao što Uzvišeni kaže: **"Ja sam te odabrao nad ostali svijet."** Uzvišeni kaže:

"I bio je poslanik, vjerovjesnik." Allah, dž.š., mu objedinjuje dva opisa; on je i poslanik ali i vjerovjesnik i spada u Ulul-Azm poslanike.

"Mi smo ga sa desne strane Tura zovnući", tj. sa njegove desne strane u trenutku kada je došao da uzme jednu žeravicu iz vatre, Allah, dž.š., progovorio je i pozvao ga.

و **"I sebi ga približi da čuje riječi Naše"**, tj. primakli ga i govorili sa njim. Pozvali smo ga na Turi-Sinau. **"I darovali smo mu milošću Našom kao vjerovjesnika brata njegova Haruna."** Odazvali smo se njegovom traženju i zagovaranju u vezi sa njegovim bratom, pa smo ga učinili vjerovjesnikom. Neko od prvih generacija - selefa rekao je: "Niko na ovom svijetu nije činio veće zagovornišvo kao što je Musa, a.s., činio za svoga brata Haruna kako bi bio vjerovjesnik, pa je to i postao.

licu polije vodom..." Ovaj hadis zabilježili su Ebu-Davud i Ibn-Madže. Ebu-Seid i Ebu-Hurejre kažu da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /135/ "Ako se čovjek probudi noću, a zatim probudi i svoju ženu i njih dvoje klanjaju dva rekata, upisani su među one koji se Allaha puno sjećaju." Ovaj hadis bilježe Ebu-Davud, Nesai, i Ibn-Madže.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيْسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾
وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

"I spomeni u Knjizi Idrisa! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. /56/ i Mi smo ga na visoko mjesto digli." /57/

Uzvišeni spominje Idrisa, a.s., hvaleći ga:

"On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik", a zatim kaže: **"Mi samo ga na visoko mjesto digli."** U sahih-hadisima rečeno je da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored njega u noći Israa na četvrtom nebu. Mudžahid kaže da je Idris, a.s., uzdignut i da nije umro, kao što je uzdignut Isa, a.s.. Uzdignut je na četvrto nebo. Ibn-Abbas za njega kaže da je bio krojač i da šijajući nije zabo iglu dok ne kaže "Subhanallah!". I zanoćavao bi kada bi zanoćavao, a na Zemlji ne bi bio niko bolji po djelima od njega. Hasan kaže da riječi: **"Mi smo ga na visoko mjesto uzdigli"** znače "u Džennet".

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
مَنْ ذُرِّيَّةُ آدَمَ وَمَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمَنْ ذُرِّيَّةُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ
وَمَنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذْ نَسْتَلِي عَلَيْهِمْ آيَاتِ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكَ
﴿٥٨﴾

To su vjerovjesnici koje je Allah blagodatima obasuo, potomci Ademovi i onih koje smo sa Nuhom nosili, i potomci Ibrahimovi i Israilovi, i onih koje smo uputili i odabrali. Kad bi im se ajeti Svemilosnog učili, oni bi na sedždu padali i plakali." /58/

Ovi vjerovjesnici, ali i ne samo ovi koji su spomenuti kao primjer, su, kaže Allah, dž.š.:

"To su vjerovjesnici koje je Allah blagodatima obasuo, potomci Ademovi." Es-Suddi i Ibn-Džerir kažu: "U potomke Ademove spada Idris, potomak onih koji su bili na lađi sa Nuhom je Ibrahim, u potomke Ibrahimove spadaju: Ishak, Jakub i Ismail, u Israilove potomke: Musa, Harun, Zekerijja, Jahja, i Isa, sin Merjemin, neka im je sa našim Poslanikom salavat i selam." Ibn-Džerir kaže: Njihovi su rodoslovi različiti, ali se svi sjedinjuju u Ademu, a.s. Među njima ima onih koji ne vode porijeklo od putnika sa Nuhove lađe. Takav je Idris, a.s., a on je bio

Nuhov djed. Ovo je sasvim očito i jasno. Da se u ajetu misli na vjerovjesnike kao vrstu (grupaciju), dokaz su riječi Uzvišenog u suri "El-En'am":

"To su dokazi Naši koje dadasmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući. I Mi mu poklonismo Ishaka i Jakuba: i svakog uputismo. A Nuha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejžuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - i bili dobri - i Ismaila, i El-Jesea, i Junusa i Luta - i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali - i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu - njih smo odabrali i na Pravi put im ukazali." Sve do Njegovih riječi: **"Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put."**

U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"Kad bi im se ajeti Svemilosnog učili, oni bi na sedždu padali i plakali", tj. kada bi spoznali sadržaj Allahova, dž.š., govora, Njegove argumente, neoborive tvrdnje i dokaze, padali bi na sedždu svome Gospodaru, smjerno, pokorno i sa zahvalnošću na velikim blagodatima koje uživaju. Riječ množina je riječi - "onaj koji plače". Učenjaci su složni da je na ovome mjestu propis učiniti sedždu, slijedeći poslanike, koji su je činili. Sufjan Es-Sevri prenosi od Ebu-Ma'mera, koji je rekao: Omer ibn Hatab proučio je suru "Merjem", učinio sedždu i potom rekao: "Ovo jeste sedžda, a gdje je plač?"

﴿٥٩﴾ خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ
فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ﴿٦٠﴾

"Njih smijenise naraštaji, koji namaz napustiše i za požudama pođoše; oni će propast susresti; /59/ ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući." /60/

Pošto je Uzvišeni spomenuo skupinu časnih, a to su vjerovjesnici, a.s., i oni koji ih slijede držeći se granica i naredbi, koji izvršavaju dužnosti (farzove) a ostavljaju zabrane, On, dž.š., kaže:

"Njih smijenise naraštaji", tj. sljedeće generacije, **"koji namaz napustiše."** Pošto su napustili namaz, napustili su i ostala zaduženja, jer je u njemu temelj vjere i njena postojanost, a pošto on spada u najbolja ljudska djela.

"A za požudama pođoše", tj. prihvatise strasti, zadovoljiše se dunjalučkim životom i njegovim slastima i u njima nađoše smiraj. Oni će zlo proći i stradati na Sudnjem danu. Postoji više stavova o tome

šta se misli pod ostavljanjem namaza. Neki kažu da je to njegovo potpuno neklanjanje. Ovo kažu Muhammed ibn El-Kurezi i Ibn-Zejd ibn Eslem, što Ibn-Džerir smatra ispravnim. El-Evzai kaže da je čuo od Musaa ibn Sulejmana a on od Kasima ibn Muhajmira, da riječi:

"I njih smijenise naraštaji, koji namaz napustiše" znače, da su izostavljali pravo vrijeme za namaz, jer je njegovo potpuno ostavljanje - nevjerstvo. Veki' kaže da je rečeno Ibn-Mes'udu: Allah na mnogo mjesta u Kur'anu spominje namaz, kao:

"Oni koji svoj namaz ne obavljaju kako treba, Koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali i Svoje namaze budu čuvali." Ibn-Mes'ud odgovorio je da navedeni ajeti znače njihovo pravovremeno izvršavanje. Rečeno mu je: "Mi smo mislili da se to odnosi na njihovo potpuno izostavljanje." "Ne!", reče on, jer je njihovo potpuno napuštanje nevjerstvo." Slično rezonuje Mesruk i Omer ibn Abdul-Aziz, koji kaže: "Njihovo izostavljanje ne znači njihovo napuštanje, već ostavljanje njihovog pravog vremena." Mudžahid kaže da riječi Uzvišenog:

"I za požudama podošē" znači da će, kada nastupi Potonji čas i odu dobri sljedbenici Muhammeda, a.s., ljudi najahivati jedni na druge po putevima. Mudžahid, Ukrima i Ata ibn Rebah kažu da su to sljedbenici Muhammeda, s.a.v.s. Mudžahid kaže da će se jahati kao stoka i magarci po putevima, ne bojeći se Allaha na nebu i ne stideći se ljudi na Zemlji. Ebu-Ešheb el-Atardi kaže: "Allah je objavio Davud, a.s.: 'Upozori i opomeni svoje drugove neka ne slijede strasti. Srca se vezuju za dunjalučke strasti, a vezivanje za njih je zastiranje od Mene. Najmanje što se desi mome robu koji ih slijedi je sprečavanje da Mi bude pokoran.'" Uzvišeni kaže: **"Oni će propast susresti"**, tj. propast Sufjan es-Sevri kaže da je Ibn-Mes'ud rekao da je Gajj dolina u Džehennemu velike **"Ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili"**, tj. koji su počeli klanjati i prestali da slijede strasti, takvima će Allah, dž.š., tevbu primiti, uljepšati njihov kraj i učiniti ih nasljednicima džennetskih blagodati. Slavljani zato kaže: **"Oni će u Džennet ući, i nikakva im se nepravda neće učiniti"**, jer /136/ "Tevba briše ono što je prije bilo." U drugom hadisu kaže se: /137/ "Onaj ko učini tevbu je kao onaj ko nikako nema grijeha." Onima koji tevbu učine neće biti umanjena djela koja budu činili, jer djela koja su ranije učinili neće stajati na suprot djelima koja su uradili poslije, pošto bi im onda trud bio uzalud. On ih zato oslobađa iz Svoje dobrote i daje im zaštitu iz Svoje plemenitosti i milosti. U ovom ajetu riječ je o izuzimanju: **"Osım onih koji se pokaju"**, kao što je izuzimanje upotrijebljeno u suri "El- Furkan":

"Oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osım kad pravda zahtijeva", do riječi: **"A Allah prašta i milostiv je."**

جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ
الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًا ﴿٦١﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا
لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَهُمْ فِيهَا فِيهَا بُكْرَةٌ وَعِشْيَاءٌ ﴿٦٢﴾ نَلَيْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي
نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾

"U edenske vrtove koje je Svemilosni robovima Svojim obećao zato što su u njih vjerovali, a nisu ih vidjeli, a obećanje Njegovo će se, doista, ispuniti, /61/ u njima prazne besjede neće slušati, već samo: 'Selam!' - i u njima će ujutro i navečer opskrbljeni biti. /62/ Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude grijeha klonio. /63/

To su džennetlije i onima koji su se pokajali od grijeha, a nazivaju se Džennatu-adn. Svemilosni ih kao položaje obećava Svojim robovima. Oni u njih vjeruju iako su skriveni i nisu ih vidjeli. Oni su im nagrada za čvrstinu njihovog imana i uvjerenja. Uzvišeni kaže:

"A obećanje Njegovo će se, doista, ispuniti." Ovo je garancija tvrdnje da će On to sigurno ostvariti i da će oni na kraju u njih ući, kao što na drugom mjestu kaže:

"I Njegovo obećanje će se ispuniti!" "U njima prazne besjede neće slušati", tj. u tim Džennetima neće biti razgovora koji nema smisla, već će se govoriti:

"Mir!", kao što Slavljani kaže na drugom mjestu:

"U njima neće slušati prazne besjede ni govor grijehni, nego samo riječi: 'Mir, mir!'" Uzvišeni kaže: **"U njima će ujutro i naveče opskrbljeni biti"**, tj. jutrom i večeri, mada u Džennetu nema noći i dana, ali će džennetlije znati njihovo smjenjivanje po promjeni sjaja svjetlosti, spuštanju zastira, zaključavanju vrata i njihovom otvaranju i zatvaranju. Hasan, Katade i drugi kažu da su u najvećem blagostanju bili oni Arapi koji su imali što da ručaju i večeraju, pa je u Kur'anu objavljeno ono što njih tišti.

"U njima će ujutro i navečer opskrbljeni biti." Uzvišeni kaže:

"Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se budu grijeha klonio", tj. Džennet koga smo opisali ovim veličanstvenim opisom će naslijediti Naši bogobojažni robovi, koji su bili pokorni Allahu, dž.š., i u sreći i nesreći i koji srdžbu potiskuju i ljudima praštaju. Na početku sure "El-Mu'minun" Uzvišeni kaže:

"Ono što žele - vjernici će postići, oni koji namaz svoj ponizno obavljaju", pa do riječi:

"Oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet-Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."

وَمَا نَزَّلْنَا إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ
 مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٦﴾
 رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ
 هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٧﴾

"A mi silazimo samo po naredbi Gospodara tvoga. Njemu pripada ono što je pred nama i ono što je za nama, što je između toga. A Gospodar tvoj nije zaboravan./64/ On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, zato samo Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan! Znaš li da ima neko Njemu sličan?/65/

Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Džibrilu, a.s., /138/ "Šta te sprečava da nas češće posjećuješ?", pa je kaže Ibn Abbas, objavljeno: **"A Mi silazimo samo po naređenju Gospodara tvoga"**, pa do kraja ajeta. Jedini ga je Buharija zabilježio ovako od Ebu-Neima, a on prenosi od Omera ibn Zerra. Ibn-Ebu-Hatim i Ibn-Džerir prenose, također, da je ovo bio odgovor Muhammedu, s.a.v.s. Mudžahid kaže da je ovaj ajet, po značenju, kao i onaj u suri "Ed-Duha":

"Gospodar tvoj te nije napustio ni omrznuo." Isto ovo kažu Dahhak, Katade, Es-Sirij i drugi, tj. da je ovaj ajet objavljen zbog Džibrilovog zastoja u dolaženju Poslaniku, s.a.v.s. Uzvišeni kaže: له **"Njemu pripada ono što je pred nama i ono što je za nama"**, tj. šta će se desiti u budućnosti na ahiretu i šta se desilo u prošlosti, na dunjaluku, **"i ono između toga"**, tj. između dunjaluka i ahireta. Slično objašnjenje prenosi se od Ibn-Abbasa, Seida ibn Džubejra, Dahhaka i drugih, a Ibn-Džerir ga smatra ispravnim, a Allah, dž.š., najbolje zna. **"A Gospodar tvoj nije zaboravan."** Mudžahid i Es-Suddi kažu da to znači: "Tvoj Gospodar ne zaboravlja tebe." Već smo rekli da je ovaj ajet sličan riječima Uzvišenog:

"Tako Mi jutro i noć kada se utiša, Gospodar tvoj te nije napustio ni omrznuo." Ibn Ebu-Hatim prenosi kao merfu': /139/ "Ono što je Allah dozvolio u Svojoj Knjizi, to je halal, a što je u njoj zabranio, to je haram, a o čemu je prešutio, to se prašta, pa molite od Allaha Njegov oprost, jer On, zaista, ne zaboravlja." Zatim je citirao ovaj ajet:

"Gospodar tvoj nije zaboravan." Uzvišeni kaže: **"On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih"**, tj. On je Stvoritelj, Upravljač, Sudija i Ravnatelj Čiju presudu niko ne pobija.

"Zato samo Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan! Znaš li da ima neko Njemu sličan?!" Alija ibn Ebu-Talha prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Poznaješ li nekoga Gospodaru sličnog ili Njemu identičnog?" Ikrima kaže: "Niko nije nazvan

imenom 'Er-Rahman', osim Njega, Blagoslovljenog i Uzvišenog, nedostižno je ime Njegovo".

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَاتَ لَسَوْفَ أُخْرَجُ
 حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ﴿٦٧﴾
 فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرُهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ حَشِيًّا ﴿٦٨﴾
 ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّ
 أَعْمَارَ الَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

Čovjek kaže: "Zar ću, kad umrem, zbilja biti oživiljen?"/66/ A zar se čovjek ne sjeća da smo ga još prije stvorili, a da nije bilo ništa? /67/ Tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo i njih i šejtane skupiti, zatim ćemo ih dovesti da oko Džehennema na koljenima kleče, /68/ a onda ćemo iz svake skupine izdvojiti one koji su prema Svemilosnom najdrskiji bili, /69/ jer Mi dobro znamo one koji su najviše zaslužili da u njemu gore."/70/

Uzvišeni kaže da se čovjek čudi i isključuje mogućnost proživljenja poslije smrti. Tako Uzvišeni veli:

"Ako se čudiš, pa čudo su riječi njihove: 'Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?'" U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"Čovjek kaže: 'Zar ću kad umrem, zbilja biti oživiljen?'" A zar se čovjek ne sjeća da smo ga još prije stvorili, a da nije bio ništa? Uzvišeni proživljenje i povratak dokazuje početkom i prvim stvaranjem, jer On je stvorio čovjeka iz ničega, pa kako onda da ne može da ga ponovo stvori, kad je čovjek već nešto bio! Uzvišeni zato kaže:

"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti i to Mu je lakše." U sahih-hadisuu stoji: /140/ "Čovjek Me laže, a nema na to pravo i uznemirava Me, a nije u pravu. Što se tiče laži na Mene, to su njegove riječi: 'Neće me oživiti kao što me je prvi put stvorio', a meni prvo stvaranje nije lakše od drugog. Što se tiče uznemiravanja, to su njegove riječi, da ja imam dijete. A Ja sam Jedan, na Koga se sve oslanja, Koji nije rodio niti je rođen i Kome niko nije ravan."

"I tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo njih i šejtane sakupiti." Blagoslovljeni i Uzvišeni Gospodar zaklinje se Svojim Plemenitim Bićem da će neizbježno sakupiti njih i šejtane koje su obožavali mimo Allaha, dž.š.

"Zatim ćemo ih dovesti da oko Džehennema na koljenima kleče", tj. sjedeći na koljenima. Uzvišeni kaže:

"Zatim ćemo iz svake skupine izdvojiti one", tj. iz svake zajednice,

"koji su prema Svemilosnom najdrskiji bili", tj. izdvojiti ćemo iz pripadnika svake vjere starješine i predvodnike u zlu, dok se ne popuni broj, počinjući od najgorih pa naniže. Ovim su slične riječi Uzvišenog:

"A kada se svi u njemu sakupe, tada će običan puk reći o glavešinama svojim: 'Gospodaru naš, ovi su nas u zaludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u Vatri'", pa do Njegovih riječi: **"za ono što ste radili."** Uzvišeni kaže: **"Jer Mi dobro znamo one koji su zaslužili najviše da u njemu gore"**, tj. Uzvišeni najbolje zna ko je zaslužio od robova da bude bačen u Vatri i da u njoj vječno ostane, a ko zaslužuje dvostruku kaznu, kao što Uzvišeni kaže: **"Za sve će biti dvostruka, ali vi ne znate."**

وَلَنْ مِّنكُمْ إِلَّا وَاْرِدُهُا كَانَ
عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نَبَّحَىٰ الَّذِينَ اَنْفَقُوا وَنَذَرَا الظَّالِمِيْنَ فِيْهَا جِسْمًا
﴿٧٢﴾

"I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! /71/ Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti./72/

Ahmed prenosi od Ebu-Sumijjeta, koji je rekao: /141/ "Razišli smo se u pitanju ulazka u Džehennem. Neki su rekli da vjernici neće u nj ulaziti, a drugi su rekli da će svi ući, pa će Allah spasiti bogobožazne. Sreo sam Džabira ibn Abdullaha pa mu to ispričao a on mi reče: 'Svi će ući.' Sulejman ibn Murre kaže: 'Svi će ući u Džehennem.' Stavio je , zatim, svoje prste na uši i rekao: 'Ogluho ako nisam čuo Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'I dobročinitelj i grješnik će u njeg ući, ali će on vjernicima biti hladan i spas, kao što je Vatra bila hladna i spas Ibrahimu, čak će i Vatra pucketati zbog studeni: Allah će zatim spasiti bogobožazne, a ostaviti silnike da u njemu kleče.'" Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda da je za riječi:

"I svaki od vas će do njega stići!" Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /142/ "Svi će ljudi u njega ući, a zatim će iz njega biti vađeni prema svojim djelima." Ovaj hadis zabilježio je Tirmizi. U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" se preko Ebu-Hurejrea prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /143/ "Ni jednom muslimanu ne umre troje djece, pa se strpi, a da ga neće zahvatiti (džehenemska) vatra koliko je dovoljno da se ispuni zakletva." Es-Suddi kazuje od Murreta, a on od Ibn-Mes'uda, da riječi:

"Gospodar se tvoj sigurno tako obavezao", znače nužno izvršavanje zakletve, a Mudžahid i Ibn-Džerir kažu da riječ znači "odredba". Uzvišeni kaže:

"Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti", tj. kada sva stvorenja dođu pred Allaha, dž.š., uđu u Džehennem i padnu u njega, nevjernici i grješnici prema težini grijeha, Allah, dž.š., spasit će bogobožazne vjernike prema vrijednosti njihovih djela. Prolaz preko Sirata i brzina prijelaza bit će na osnovu djela na dunjaluku. Zatim će se zauzimati za počinioce velikih grijeha među vjernicima. Šefaat će činiti meleki, poslanici i vjernici, pa će biti spašeno mnogo stvorenja koje je Vatra već zahvatila, osim njihovih lica, koja će biti zaštićena, jer je to dio kojim se činila sedžda. Svako će izaći iz Vatre na osnovu količine imana u srcu. Prvo će izaći oni koji su imali imana onoliko koliko je težak zlatnik, poslije njih oni sa još manje imana i tako redom do onih sa najsitnijim dijelom imana. Na koncu će Allah, dž.š., spasiti Vatre i onoga koji je jedanput u životu izgovorio: 'La ilahe illallah', a nije uradio nikakvo drugo dobro djelo. U Vatri će vječno ostati samo oni koji to zaslužuju, kako to objašnjavaju brojni vjerodostojni hadisi našeg Poslanika, s.a.v.s. Zato Uzvišeni kaže:

"Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti."

وَلَا تُنْتَلَىٰ عَلَيْهِمْ اِيْنَابُنَّيْنِ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
اَيُّ الْفَرِيْقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧١﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ
مِّنْ قَوْمٍ هُمْ اَحْسَنُ لَنَا وَاَوْرِيَّا ﴿٧٢﴾

"Kada su im se Naši razgovijetni ajet učili, onda su oni koji nisu vjerovali govorili onima koji su vjerovali: 'Koja je od ove dvije skupine boljih nastambi i ljepših sastajališta?' /73/ A koliko smo Mi prije njih naroda uništili koji su blagom i izgledom bolji bili?!/74/

Uzvišeni kaže da kada se nevjernicima čitaju Allahovi, dž.š., ajeti, kao jasna uputstva, oni od njih odvrću i okreću se na suprotnu stranu. Oholo se obraću vjernicima, dokazujući da je laž koju slijede ispravna jer su oni **"boljih nastambi i ljepših sastajališta"**, tj. jer oni imaju ljepše stanove a njihova sastajališta (klubovi) bolje su opremljena i više posjećena. Pa kako da oni budu -tako oni rezonuju - u zabludi, a oni koji se skrivaju u kući Erkama ibn Ebu-Erkama i sličnim kućama, da budu u pravu? Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Govore nevjernici o vjernicima: 'Da je kakvo dobro, nas oni ne bi u tome pretekli.'" Allah, dž.š., njih i njima slične opovrgava:

"A koliko smo Mi prije njih naroda uništili", tj. koliko je bilo nevjerničkih zajednica koje smo zbog nevjerovanja uništili.

"koji su blagom i izgledom bolji bili?!", tj. koji su od ovih imali veće i ljepše imetke, više sredstava i ljepši izgled i pojavu. A'meš kazuje od Ebu-Zabjana da

je Ibn-Abbas za riječi: "boljih nastambi i ljepših sastajališta" rekao: "El-mekam' znači 'el-menzil', tj. stan, 'en-nedijj' znači 'el-medžlis', tj. mjesto sastajanja, 'el-esas' znači 'el-meta', tj. imetak, užici, a riječ 'er-rij' znači 'el-menzar', tj. izgled"

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ
الرَّحْمَنُ مَدَدًا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّعَاتَةَ
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرُّ مَدَدًا وَأَوْضَعُفٌ جُنْدًا ﴿٧٥﴾

Reci: "Onome ko je u zabludi, neka Svemilosni produži (zabludu)!" - Ali kad takvi dožive da se opomene ostvare, bilo kazna, bilo Smak svijeta, zbilja će saznati ko je u gorem položaju i ko ima pobornika manje./75/

Reci, o Muhammede, onima što širk čine svome Gospodaru i tvrde da su u pravu a da ste vi na stranputici: **"Ko bude u zabludi"**, od nas i vas, **"neka mu Svemilosni produži (zabludu)"**, tj. neka ga Allah, dž.š., zadrži u onome u čemu se nalazi i nega ga ostavi u zabludi dok se ne sretne sa svojim Gospodarom. **"Bilo kazna"** da ih zadesi bilo **"Smak svijeta"** nenadano da dođe **"tada će saznati"**

"ko je u gorem položaju i ko ima manje pobornika", tj. ovo je adekvatan odgovor na ono čime su se hvallili (nastambe i sastajališta). Ovo je prizivanje kletve mušrika koji misle da su u pravu u onome što slijede. Allah, dž.š., na sličan način spominje židove u suri El-Bekara gdje oni tvrde da su Allahovi, dž.š., prijatelji mimo ostalih ljude. Isto tako spominje prokletstvo kršćana u suri "Ali-Imran", gdje oni tvrde da je Isa, a.s., Božiji sin, slavljen je On i uzvišen iznad onoga što Mu oni pripisuju. Svi oni su odustali od međusobnog prizivanja kletve jer su znali da je Muhammed, s.a.v.s., na Istini, u suprotnom to bi prihvatili:

وَيَزِيدُ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَآهْدِي الصَّالِحِينَ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا
وَخَيْرٌ مَرَدًا ﴿٧٦﴾

Allah će povećati uputu onima koji su na Pravom putu! A dobra djela, koja vječno ostaju - od Gospodara tvoga bit će bolje nagrađena i ljepše uzvraćena./76/

Nakon što je spomenuo produljenje i povećanje zablude onima koji su u zabludi, obavijestava da će povećati uputu onima koji su na Pravom putu. Na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: 'Kome je od vas ona povećala vjerovanje?'" Uzvišeni kaže:

"A dobra djela koja vječno ostaju." Tumačenje o ovome smo imali u suri "El-Kehf" i pritom smo naveli hadise.

"Od Gospodara tvoga bit će bolje nagrađena", tj. nadoknađena, **"i ljepše uzvraćena"**, tj. bit će bolja po svršetku i po posljedicama za oni koji su ih radili:

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِينَ مَا لَمْ يُؤْتِ
﴿٧٧﴾ أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ لَمْ يَلْمِزْ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عِمْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَفُولُ
وَنُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدَدًا ﴿٧٩﴾ وَنُرِيهِ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾

Zar nisi vidio onoga koji u dokaze Naše ne vjeruje i govori: 'Zacijelo će mi biti dato bogatstvo i djeca!' /77/ Ili je on u gajb prodro ili je od Svemilosnog obećanje primio. /78/ Nijedno! Mi ćemo ono što on govori zapisati i patnju mu veoma produžiti. /79/ a ono o čemu on govori - naslijediti i sam samcat će Nam se vratiti. /80/

Ahmed prenosi od Habbab ibn Erta, koji je rekao: "Bio sam kovač i bio mi je dužan As ibn Vail, pa sam otišao do njega da mi vrati dug. On mi reče: 'Neću ti ga vratiti dok ne zanijech Muhammeda.' Ja sam mu rekao: 'Ja ga, tako mi Allaha neću zanijekati ni nakon što umreš i budeš ponovo proživljen', našto on odgovori: 'Zaista ću ti, kada umrem i budem ponovo proživljen, vratiti dug, jer ću tamo imati puno imetka i djece.' Allah, dž.š., nakon toga je objavio:

"Za nisi vidio onoga koji u dokaze naše ne vjeruje i govori: 'Zacijelo će mi biti dato bogatstvo i djeca'", pa do riječi: **"i sam samcat će nam se vratiti."** Ovo su zabilježili autori "Sahiha" i drugi. **"Ili je on u gajb prodro."** Ovo je opovrgavanje govornika koji je rekao: **"Bit će mi dato bogatstvo i djeca"**, tj. na Sudnjem danu. Da li on to uistinu zna, pa se oholi i na to zaklinje? **"Ili je od Svemilosnog obećanje primio"**, tj. ima li on neko obećanje od Allaha, dž.š., i garanciju da će mu biti dato? Ibn-Abbas rekao je: "Je li on izgovorio 'La ilahe illallah', pa da se tome nada?" **"Nijedno!"** Ovo je riječ kojom se pobija prethodno i tvrdi naredno. **"Mi ćemo ono što on govori zapisati"**, tj. što za sebe traži i što je sebi sa zadovoljstvom dosudio, kao i njegovo nevjerovanje Allaha, dž.š. **"Mi ćemo mu patnju veoma produžiti"**, tj. na ahiretu zbog takvih riječi i njegovog nevjerovanja na dunjaluku. **"a ono o čemu on govori, naslijediti"**, tj. što je rekao o djeci i imetku, Mi ćemo mu uskratiti, **"i sam samcat će Nam se vratiti"**, tj. ni malo ni mnogo neće sa sobom imati.

وَاتَّخَذُوا

مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عَنَاءً ﴿٨١﴾ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ
وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيْطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ
تَوْرِهِمْ أَرْسَالًا ﴿٨٣﴾ فَلَا يَحِطُّ عَلَيْهِمْ شِئًا مِنْ عَدَاوَتِهِمْ عَدَاً ﴿٨٤﴾

"I oni mimo Allaha prihvataju božanstva da im budu snaga./81/ A ne valja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici./82/ Zar ne vidiš da Mi šejtane na nevjernike šaljemo da ih što više na zlo navraćaju?/83/ Zato ne traži da što prije stradaju, Mi im polahko dane odbrojavamo."/84/

Uzvišeni kaže da mušrici, mimo Njega, kao božanstva druge uzimaju, smatrajući ih moćnim pa zato od njih pomoć traže. Allah, dž.š., odbacuje njihove stavove pa kaže: **"A nevalja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali"**, tj. na Sudnjem danu, **"i bit će im protivnici."** Sve će biti suprotno od onoga kako su oni vjerovali. Oni će im postati najžešći protivnici i najzagriženiji neprijatelji. Okrenut će se protiv njih, bit će im neprijatelji i poreći ono što im pripisuju, kao što Uzvišeni kaže:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali." Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš da Mi šejtane na nevjernike šaljemo, da ih što više na zlo navraćaju", tj. pustili smo da ih vode u zabludu, da im to bude kazna zato što skreću sa Puta istine. Slično ovome Uzvišeni kaže:

"Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Svemilosnog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati." Uzvišeni kaže: **"Zato ne traži da što prije stradaju, Mi im polahko dane odbrojavamo."** O Muhammede, ne žuri sa tim da ih kazna što prije stigne, jer: **"Mi njima dane polahko odbrojavamo"**, tj. Mi njih ostavljamo do trenutka određenog i preciziranog. Oni će, bez sumnje, dobiti zasluženu kaznu i opomenu, kao što Uzvišeni kaže:

"Mi im ga dajemo samo zato da što više ogreznu u grijehu", ili:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdržljivu."

يَوْمَ نَحْشُرُ

الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدًّا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ الْجَائِمِينَ إِلَى الْجَهَنَّمَ وَرِدًّا ﴿٨٦﴾
لَا يَمْلِكُونَ الشَّفْعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾

Onoga Dana kada bogobojazne, kao uzvanike, pred Svemilosnim sakupimo./85/ a kad u Džehennem žedne grješnike potjeramo, /86/ niko se ni za koga neće moći zauzimati, osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo!/87/

Uzvišeni govori o svojim bliskim pobožnim robovima, koji su Ga se na dunjaluku bojali, koji su slijedili Njegove poslanike i vjerovali kao istinito ono o čemu su ih obavještavali, pokoravali im se u narednjima a izbjegavali ono što su im zabranjivali. Allah, dž.š., sakupit će ih na Sudnjem danu kao Svoje uzvanike, koji će Mu stizati na izvanrednim svjetlosnim ahiretskim vozilima. "El-vefd" se kaže za one koji stižu na jahalicama. Dolazit će Mu kao najhaimije zvanice u kuću Njegove časti i zadovoljstva. Što se grješnih lažova tiče, onih koji su se suprotstavljali poslanicima, bit će okrutno potjerani u Vatru. znači "žedne." Ovo je tumačenje Ibn-Abbasa, Mudžahida, Hasana i drugih. Ovdje će se reći: **"Ko je boljih nastambi i ljepših sastajališta?"** Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Ibn-Merzuka, u vezi sa riječima:

da će se pred vjernikom kad bude izlazio iz svog kabura pojaviti **"Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilosnim sakupimo"** lik najljepšeg izgleda i najugodnijeg mirisa, pa će vjernik upitati: "Ko si ti?" Lik će odgovoriti: "A zar me ne poznaješ?" Vjernik će reći: "Ne poznajem te, ali vidim da ti je Allah dao ugodan miris i lijep izgled." Lik će reći: "Ja sam tvoje dobro djelo koje je imalo ovu ljepotu na dunjaluku i koje je sa tobom skupa putovalo kroz dunjaluk, pa me zato uzmi i povedi" i čovjek će ga povesti. Zato Uzvišeni kaže:

"Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilosnim sakupimo". Abdullah, sin imama Ahmeda u Musnedu svoga oca od Nu'mana ibn Se'ida prenosi da je rekao: "Sjedili smo sa Alijom, r.a., pa je on proučio ajet:

"Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilosnim sakupimo", i rekao: "Oni, tako mi Allaha, neće stizati pješice, niti će delegacije biti na nogama, već na devama kakve stvorenja nisu vidjela, sa zlatnim sedlima, koje će oni jahati dok ne stignu pred dženetska vrata." Ovako prenose Ibn Ebu-Hatim, Ibn-Džerir od Abdurrahmana ibn Ishaka Medenije sa dodatkom: "sa sedlima od zlata i uzdama od topaza." Ostalo je isto. Uzvišeni kaže:

"I kad u Džehennem žedne grješnike potjeramo",

"niko se ni za koga neće moći zauzimati", tj. oni neće imati nikoga da se za njih zauzima kao što će se vjernici zauzimati jedni za druge. Uzvišeni za njih, kaže:

"Pa nemamo ni zagovornika ni prisna prijatelja." Uzvišeni kaže: **"Osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo."** Ahd - preuzeta obaveza su riječi: Svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha, da sva moć i snaga pripada Allahu i da se ne moli nikome osim Njemu Uzvišenom. Ibn Ebu-Hatim prenosi od Esvada ibn Jezida da je rekao: Abdullahu ibn Mes'udu je proučen ajet:

"Osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo", pa je rekao: 'Čuvajte preuzete obaveze od Allaha, jer će Allah reći na Sudnjem danu: 'Ko sa sobom ima preuzetu obavezu od Allaha, neka ustane.' Prisutni su rekli: 'Pouči nas, Ebu-Abdurrahmane', a on reče: Recite: 'Bože moj, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Poznavaoče vidljivog i nevidljivog, ja Ti se povjeravam, jer ako me Ti prepustiš mome djelu, ono će me približiti zlu a udaljiti od dobra, i ja se samo Tvojom milošću osiguravam, učini mi kod Sebe obećanje koje ćeš ispuniti na Sudnjem danu, jer Ti ne odbijaš one koji te zovu.' Dok je izgovarao ove riječi, Ibn-Mes'ud je bio obuzet strahom, zastrašujućeg stanja i izgleda, moleći se za pomoć i oprost."

وَقَالُوا
 اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۗ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ۝٨٨ تَكَادُ السَّمَوَاتُ
 يَنْفَطَرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا ۝٨٩ أَنْ دَعَوْا
 لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ۝٩٠ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ۝٩١ إِنْ كُنْ مِنْ
 فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا ۝٩٢ لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ
 عَدًّا ۝٩٣ وَكُلُّهُمْ عِنْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا ۝٩٤

**Oni govore: "Svemilosni je uzeo dijete!" /88/
 Vi, doista, nešto krupno govorite! /89/
 Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja
 provali i planine zdrobe, /90/ što
 Svemilosnom pripisuju dijete! /91/ A
 Svemilosnom ne treba to da uzima
 dijete! /92/ Ta, svi će oni, i oni na nebesima i
 oni na Zemlji, doći Svemilosnom kao
 robovi. /93/ On ih je sve obuhvatio i tačno**

**izbrojio, /94/ i svi će Mu na Sudnjem danu
 doći pojedinačno. /95/**

Nakon što je u ovoj časnoj suri potvrdio Isaovo, a.s., ropstvo i spomenuo njegovo stvaranje bez posredovanja oca, Uzvišeni pobija one koji smatraju da On ima dijete, Uzvišen je, daleko i Čist od svega toga. Slavljeni kaže: **"Oni govore: 'Svemilosni je uzeo dijete. Vi, doista, nešto'"**, svojim riječima **"krupno govorite"**, tj. nešto krupno. Uzvišeni kaže:

"Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe, što Svemilosnom pripisuju dijete", tj. to samo što se ne desi kada nebesa, Zemlja i planine čuju ovaj sramni govor; ljudi, nebesa, Zemlja i planine stvorenja su koja su utemeljena na tevhidu i koja slave i veličaju Allaha, dž.š. On nema boga osim Njega, On nema rivala i Sebi sličnog. Nema dijete niti supruge, a ni ravna sebi. On je Jedini, na koga se sve oslanja. Nije rodio niti je rođen i niko Mu ravan nije. Ibn-Džerir kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Od širka strahuju nebesa, Zemlja, planine i sva stvorenja, osim ljudi i džina. Ona samo što ne propadnu u svom veličanju Allaha, zbog ljudskog širka. Kao što mušriku uz njegov širk ne koristi dobročinstvo, mi se nadamo da će Allah, dž.š., oprostiti grijeh onima koji su u Njega Jedinog vjerovali." Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /145/ "Podsjećajte ljude na samrti na svjedočenje da nema boga osim Allaha, jer ko to izgovori u smrtnom času, sigurno će ući u Džennet." Prisutni upitaše: "A šta je sa onima koji to izgovore dok su zdravi?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "To je sigurnije za ulazak u Džennet, to je sigurnije!", a zatim nastavi: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, Da se sva nebesa i sve zemlje, ono što je u njima, između njih i ispred njih stave na jedan tas vage, a da je svjedočenje da nema boga osim Allaha stavi na drugi tas vage, svjedočenje bi ih sve skupa preteglilo." Ovako bilježil Džerir. Ed-Dahhak kaže da riječi: "a Zemlja provali" znače zbog srdžbe Uzvišenog.

"I planine zdrobe" - Ibn-Abbas kaže da to znači da se razruše. Seid ibn Džubejr kaže da riječ: znači da se međusobno porazbijaju jedna o drugu. Ahmed prenosi od Ebu-Musa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /146/ "Niko ne osaburi na uznemiravanje više od Allaha, Koji čuje da Mu širk čine i pripisuju dijete. On im oprašta, odgađa kaznu i daje im opskrbu." Ovaj hadis zabilježili su Buharija i Muslim. Uzvišeni kaže: **"A Svemilosnom ne treba to da uzima dijete"**, tj. ne dolikuje i ne priliči Njegovoj uzvišenosti i veličini, jer On nema ravna Sebi među stvorenjima i ona su sva Njegovi robovi. Zato Uzvišeni kaže:

"Ta, svi će oni, i na nebesima i na Zemlji, doći Svemilosnom kao robovi. On ih je sve obuhvatio i tačno izbrojio", tj. On zna njihov broj od trenutka stvaranja do Sudnjeg dana.

"I svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno", tj. neće imati pomagača ni zaštitnika,

osim Jedinog Allaha, dž.š., Koji nema druga. On će svojim stvorenjima suditi kako hoće, a On je Pravedni, Koji nikome neće, ni za jednu trunku, neprevdu učiniti.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسْتَرْزِقُكَ بِلسَانِكَ
لِتُبَيِّنَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنَذِيرٌ لِّبِقَوْمٍ أَلَّا ﴿٩٧﴾ وَكَذَلِكَ نَقُوبُهُمْ
مِّن قَدْرِنِ هَلْ تَحْسُبُ مِنْهُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno, voljenim učiniti. /96/ Mi smo Kur'an učinili lahkim, na tvome jeziku, da bi njime one koji se Allaha boje i grijeha klone obradovao, a inadžije nepopustljive opomenuo./97/. A koliko smo samo naroda prije njih uništili! Da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ? /98/

Uzvišeni kaže da će Svojim robovima vjernicima koji rade dobra djela ukazati dobročinstvo. To su djela sa kojima je Allah, dž.š., zadovoljan, i On će, jer su se držali Muhammedovog, a.s., Šerijata, u srcima Svojih dobrih robova usaditi ljubav i milost prema njima. Ovo je odredba koja će se sigurno ostvariti i od koje nema odstupanja. O tome postoje brojne predaje od Poslanika, s.a.v.s. Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /147/ "Zaista, kada Allah zavoli jednog Svog roba, pozove Džibrila i rekne mu: 'O Džibrile, Ja volim toga i toga pa ga i ti voli.' Džibril ga zavoli, a zatim pozove stanovnike nebesa i kaže: 'Zaista Allah voli toga i toga, pa ga i vi volite.' Zavole ga stanovnici nebesa, pa se ova riječ o njemu proširi na Zemlji. Zaista, kada Allah zamrzi jednog Svog roba, pozove Džibrila i rekne mu: 'O Džibrile, ja mrzim toga i toga, pa ga i ti mrzi.' Džibril ga zamrzi, a onda se pozovu stanovnici neba: 'Zaista Allah mrzi toga i toga, pa ga i vi mrzite.' Oni ga zamrže, a zatim se mržnja prema njemu proširi na Zemlji." Muslim ga rivajeti od Suhejla, a Ahmed i Buharija od Ibn-Džurejdža, on od Musa ibn Utbeta, od Ebu-Hurejrea, a on od Poslanika, s.a.v.s. Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /148/ "Kada Allah zavoli jednog roba, pozove Džibrila: 'Ja sam zavolio toga, pa ga i ti voli.' Pa se to proglasi na nebu, a zatim se ljubav prema njemu spusti na stanovnike Zemlje", a to je značenje Allahovih riječi:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno voljenim učiniti." Ovo bilježi Muslim i Tirmizi, koji kaže da je hadis hasen-sahih. Ibn-Ebu-Hatim kazuje od Hasana Basrije, r.a., da je rekao: "Neki je čovjek rekao: 'Ja ću robovati Allahu, dž.š., da će se o tome, zaista, pripovijedati.' Niko ga za vrijeme namaskog vakta nije mogao vidjeti

da nešto radi, osim da klanja. Prvi je ulazio u džamiju, a posljednji iz nje izlazio. Prošlo je tako sedam mjeseci a ljudi ga nisu poštovali i kada bi prolazio pored njih, govorili su: 'Pogledajte onog licemjera!' Počeo je tada da se preispituje i nakon izvjesnog vremena sam je sebi rekao: 'Doista ja vidim da me ljudi spominju samo po zlu. Učinit ću da sva moja djela budu posvećena samo Allahu, dž.š.' On u svom ibadetu nije ništa povećavao niti mijenjao osim srčanog nijeta. Nakon izvjesnog vremena, kada bi prolazio pored tih istih ljudi, oni su govorili: 'Zaista je Allah, dž.š., spustio Svoju milost na tog čovjeka.' Hasan bi potom citirao:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno voljenim učiniti."

Uzvišeni kaže:

"Mi smo ga učinili lahkim", tj. Kur'an, **"na tvome jeziku"**, o Muhammede, a to je potpuni, jasni i rječiti arapski jezik

"da bogobojazne obraduješ", tj. one koji Allaha, dž.š., dozivaju i Poslanika istinitim smatraju, **"a da inadžije nepopustljive opomeneš"**, tj. da opomeneš one koji zakreću glave od Istine i slijede neistinu i ne ustaju protiv zaslijepljenih pokvarenjaka. Uzvišeni kaže:

"A koliko smo samo naroda prije njih uništili", tj. ummeta koji nisu vjerovali i koji su lažnim smatrali Njegove poslanike,

"da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ?", tj. da li ti nekoga od njih vidiš i čuješ li im glas? Riječ znači "skriveni glas".

**Ovo je završetak skraćenog tefsira sure "Merjem".
Allahu, dž.š., pripada pohvala i
blagoslov.**

